

უცხოური ქართველოლოგია KARTVELIAN STUDIES ABROAD

ჟურნალ გარიტი
ლუვენის კათოლიკური უნივერსიტეტი

დუმბარტონ ოქსში დაცული „თვენის“ ქართული რედაქცია*

ვაშინგტონში, დუმბარტონ ოქსის ბიზანტიურ კვლევათა ცენტრში დაცულია პალესტინაში შედგენილი, XI ს-ის ქართული „თვენი“. მისი არსებობა ჩვენი კოლეგის, ბ-ნ დ. მ. ლანგის წყალობით შევიტყეთ; 1955 წ. ბ-ნმა ლანგმა მოგვაწოდა ქართული კრებულის რამდენიმე გვერდის (f. 63v-66r) ფოტო, რომლებიც შეიცავდნენ იერუსალიმელი პატრიარქების, წმ. მოდესტოსისა და წმ. იოვანესადმი მიძღვნილ საგალობლებს (16 დეკემბერი); შესაძლებლობა მოგვეცა ისინი გამოგვეყენებინა 1958 წ. გამოცემულ იოანე ზოსიმეს „პალესტინურ-ქართული კალენდრის“¹ ჩვენეულ კომენტარებში. ცოტა ხნის შემდეგ, 1960 წ. Byzantinisch-neugriechische Jahrbücher, vol. 18, (1945-49) განსვენებული რ. ბლეიკის სახელით გამოქვეყნდა ხელნაწერის აღწერილობა,² რომელიც მაშინ, როცა ბლეიკი ამ წერილს წერდა „დოქტორ გ. ერიკ მატსონს, (გლენდალი, კალიფორნია) ეკუთვნოდა“ (p. 97); სტატია დათარიღებული არაა; იგი ნამდვილად 1950 წლის 9 მაისზე, რ. ბლეიკის გარდაცვალების თარიღზე ადრეულია.³ ხელნაწერი 1952 წლის თებერვალში დუმბარტონ ოქსში მოხვდა როგორც ბ-ნი და ქ-ნი ბლისების შეწირულება (ეს ცნობა მოგვაწოდა ბ-ნმა პროფ. ერნესტ კიცინგერმა დუმბარტონ ოქსის ცენტრიდან, რისთვისაც მას დიდ მადლობას მოვახსენებთ).

1961 წ. ბატონი ლანგის თხოვნითა და ქ-ნი სირარპი დერ ნერსესიანის დახმარებით დუმბარტონ ოქსის ბიბლიოთეკის დირექციამ მოგვაწო-

* Le ménée géorgien de Dumbarton Oaks, Le Muséon, LXXVII, 1-2, 1964, p.29-64.

1 Le calendrier palestino-géorgien du Sinaïticus, 34 (X s.), Subsidia Hagiographica, 30, Bruxelles, 1958, p. 411.

2 R. P. Blake, A Georgian Menaion from Palestine, in: Byzantinisch-neugriechische Jahrbücher, 18 (1945-1949), Athènes, 1960, p. 97-104; იხ. Le muséon, 74, 1961, p. 388, n.1.

3 იხ. R. L. Wolff Robert, Pierpont Blake (1886-1950), in Dumbarton Oaks Papers, 8, 1954, p. 1-9 (ბიოგრაფიული ცნობები, ბიბლიოგრაფია და პორტრეტი); S. Elisséeff, Robert Pierpont Blake (1886-1950), in: Harvard Journal of Asiatic Studies, 14, (1951), p. VII-XVII (ბიოგრაფიული ცნობები და ბიბლიოგრაფია); იხ. Revue d'Histoire Ecclésiastique, 51, 1956, p. 1099. Byzantinisch-neugriechische Jahrbücher-ში გამოქვეყნებული სტატია უნდა დაემატოს ბატონების ვოლფისა და ელისეევის ბიბლიოგრაფიებს. – 1948 წლის წერილში კ. კეკელიძისადმი ბლეიკი აღნიშნავდა ხელნაწერის ამ აღწერილობის გამოცემას; იხ. კ. კეკელიძე, ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, VIII, თბილისი, 1962, გვ.6-7.

და ხელნაწერის სრული მიკროფილმი. ორი ეგზემპლიარი გავგზავნეთ თბილისში, ერთი ხელნაწერთა ინსტიტუტში, მეორე კი აწ განსვენებულ კორნელი კეკელიძესთან (+ 1962 წ. 7 ივნისი), რომელმაც ხელნაწერის დეტალური ანალიზი გამოაქვეყნა თავის ნაშრომში „ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან“⁴

Byzantinisch-neugriechische Jahrbücher-ში გამოქვეყნებულ სტატი-აში რ. ბლეიკმა დუმბარტონ ოქსის „თვენი“ გააიგივა იერუსალიმის ჯვრის მონასტრის ხელნაწერთან, რომელიც 1883 წ. ცაგარელმა ნ. 36-ით აღწერა.⁵ 1923 წ. როცა ბლეიკმა თავის მხრივ შეადგინა ამ ფონდის კატალოგი, რომელიც იმუამად ბერძნულ საპატრიარქოში იყო გადატანილი, ხელნაწერი ცაგარელი ნ.36 აღარ არსებობდა⁶ და როგორც ჩანს, უკვე კარგა ხანია.⁷ საბედნიეროდ, ცაგარელის საკმაოდ ზუსტი აღწერილობის წყალობით, იდენტიფიკაცია ეჭვს არ იწვევს. გაგაცნობთ ცაგარელის ცნობას ნ. 36 ხელნაწერის შესახებ⁸.

- 4 კ. კეკელიძე, უცნობი რედაქცია ქართული ჰიმნოგრაფიული თვენისა, in: ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, VIII, თბილისი, 1962, გვ. 5-55. გამოკვლევა შედგება შემდეგი ნაწილებისგან: 1. ხელნაწერის ისტორია, გვ. 5-8; 2. ხელნაწერის შინაარსი, გვ. 8-20; 3. ხელნაწერის ხასიათი, გვ. 20-26; 4. ხელნაწერის სამეცნიერო ღირებულება, გვ. 26-31; 5. ბერძნული მოდელის სახე და ქართული თარგმანის თარიღი, გვ. 31-35; 6. წმ. მოდესტისადმი და იოანე იერუსალიმელისადმი (16 დეკემბ., გვ. 36-41), წმ. ბოასადმი (31 დეკ., გვ. 41-44), აბო თბილელისადმი (7 იანვარი, გვ. 44-50) და წმ. ნინოსადმი (14 იანვ., გვ. 50-55) მიძღვნილი საგალობლები. – იხ. G. Garitte, in: Le Muséon, 76, 1963, p. 79, n. 3; p. 474, n. 474a.
- 5 1948 წლისთვის ბლეიკს უკვე უცნობებია კ. კეკელიძისთვის ამ იდენტიფიკაციის შესახებ; იხ. კეკელიძე, დასახელებული სტატია, სქ. 4, გვ. 6.
- 6 R.P. Blake, Catalogue des manuscrits géorgiens de la Bibliothèque patriarcale grecque à Jérusalem, in: Revue de l'Orient Chrétien, 23 (1922-1923), p. 345-413; 24 (1924), p.190-210 და 387-429; 25 (1925-1926), p. 132-155; იხ. შესაბამისობის ცხრილი 25 (1925-1926), p. 154-155. ბლეიკმა იერუსალიმური ხელნაწერები აღწერა 1923 წლის 19 დეკემბერსა და 1924 წ. 3 იანვარს შორის (იხ. 23, 1922-1923, p. 345-355).
- 7 ხელნაწერი ცაგარელი 36 მარის მიერ 1902 წ. შედგენილ კატალოგში, რომელიც ელ. მეტრეველმა 1955 წ. გამოაქვეყნა შეტანილი არ არის: Н. Я. Марр, Краткое описание грузинских рукописей библиотеки греческого патриархата в Иерусалиме, Тб.1955.
- 8 А. Цагарели, Каталог грузинских рукописей монастыря св. Креста, близ Иерусалима, данართი I, (გვ. 143-192), მისივე Памятники грузинской старины в святой Земле и на Синае (Правосл. Палест. Сборник, IV,1), Ст Петербург, 1888, стр. 164 ნ. 36. ცაგარელმა ეს კატალოგი გამოაქვეყნა თავის ნაშრომში

n. 36, დეკემბრის, იანვრისა და თებერვლის „თვენი“, სრული, 266,7 x 155,5 მმ. 383 ფურცელი წვრილი, დახვეწილი, ათონური ხელი, მოხატულობის გარეშე. XI ს-ის ხელნაწერი. გადაწერილია გადამწერ იოანე დვალის მიერ იერუსალიმის ჯვრის მონასტრის დამაარსებლის გიორგი პროხორეს ბრძანებით, როგორც ამას მოწმობს ხელნაწერის ბოლოს დართული ანდერძი: „სახელითა... განსრულდა ესეე წიგნი სამითთუჴ... ბრძანებითა და მოღვაწებითა ღთშემოსილისა მმსა და მოძღუარისა გიპროხორესითა... ლოცუასა მომიკსენეთ ცოდვილი უცბად მჩხრეკალი იოვანე დვალი...“

ამ ანდერძში მოცემული აღწერილობა და თავად ანდერძი მოწმობს, რომ ეს კრებული დღეისათვის დუმბარტონ ოქსში დაცული თვენია.

იგი მოიცავს ეტრატის 382 ფურცელს. სამი ფურცელი დაუნომრავია: ერთი fol. 58 და 59-ს შორის, მეორე fol. 102 და 103-ს შორის და მესამე fol. 280-281-ს შორის. გარდა ამისა, ორ ერთმანეთის მომდევნო ფურცელს აქვს ნომერი 236 და სხვა ორს 334; უკანასკნელი ფურცლის ნომერია 378; fol. 1 აკლია. ეტრატი საშუალო ხარისხისაა, სხვადასხვა სისქის, ოდნავ გაყვითლებული სპილოსძვლისფერი; ფურცლები ნესტისაგან დაზიანებულია, აშიები მსხვრევადია, განსაკუთრებით ქვედა აშია,⁹ მაგრამ ტექსტი ყველგან შესანიშნავად იკითხება. ფურცლების ზომა დაახლოებით 235 x 173 მმ.¹⁰ ტექსტი წარმოდგენილია ერთ სვეტად, დაახლოებით 170 x 111 მმ. და 30-31 სტრიქონი გვერდზე. დამწერლობა ნუსხური; სათაურები ღია წითლით ან სინგურით, მთავრულით, გარდა fol. 157r-181r-ზე გატანილი სათაურებისა. ხელნაწერი შედგება 48 რვეულისაგან. ყველა მათგანი სრულია გარდა I რვეულისა (fol. 2-8) რომელსაც პირველი ფურცელი აკლია და მეშვიდე რვეულისა (fol. 49-55), რომელშიც მხოლოდ 7 ფურცელია შემორჩენილი (ლაკუნა fol. 50 და 51-ს შორის); რვეულები

Сведения о памятниках словесности, II, Ст. Петербург, 1889; შემოკლებული ინგლისური თარგმანი იხ. O. Wardrop, Professor Tsagareli's Catalogue of the Georgian Manuscripts in the Monastery of the Holly Cross at Jerusalem, translated from the Russian, in: Journal of Biblical Literatur, 12, 1893, I, p. 168-179 (n. 36, p. 172). ცაგარლის მოგზაურობაზე სინასა და იერუსალიმში იხ. G. Garitte, Catalogue des manuscrits géorgiens littéraires du Mont Sinai (CSCO 165, Subs. 9), Louvain, 1956, p. 3-4.

9 ეს ცნობები ხელნაწერის ფიზიკურ მდგომარეობაზე დავესესხეთ ბლეიკს, მისი აღწერილობიდან. იხ. ბლეიკის აღწერილობა, p. 97-98, n. 2.

10 Blake (მითითებული სტატიის გვ. 97, სქ. 2) ზომას მიუთითებს 335x170 მმ. პირველი რიცხვი კორექტურული შეცდომაა; მე კიციანგერმა დუმბარტონ ოქსის ცენტრიდან, მოგვაწოდა ხელნაწერის ზუსტი ზომები, რისთვისაც მაღლობას მოვასხენებთ მას.

დანომრილია ქართული მთავრულით, ჩვეულებისამებრ, I რექტოს ზედა აშიისა და უკანასკნელი ვერსოს ქვედა აშიის შუაში. სხვა ნუმერაცია სომხური ასოებით, ბოლოვრით (XIV ს?) დამატებულ იქნა რვეულე-ბის ბოლოს, ქვედა აშიაზე. რაც შეეხება მონატულობას, მონატულია მხოლოდ რამდენიმე თავკიდური ასო (fol. 183r, 184v, 297v) და თებერ-ვლის თვის დასაწყისში (fol. 297v) მთელი გვერდის გასწვრივ გასდევს მართკუთხა ზოლი.

fol. 377r ტექსტის ხელით, ნუსხურით (გარდა სტრ. 1 და 9) ვკითხუ-ლობთ ანდერძს:

სახელითა ლ(მრთისა)ათა: განსრულდა: ესეცა:
 წიგნი. სამი თთუჴ დეკენზერი იანვარი და ფეზე-
 რვალი: ბრძანებითა და მოლუაწებითა ლ(მერ)თშე-
 მოსილისა: მამისა: და მოძღურისა: გ(იორგი) პროხორე-
 სითა: ქ(რისტემა)ნ ამათ: ყ(ოვე)ლთა წ(მიდა)თა: მისთა თანა
 დ(იდებ)ბ(უ)ლ ყავნ:
 სული მათი: სასუფეველსა ცათასა: ა(მე)ნ ··
 ლ(ო)ცვ(ა)სა მომიკს(ე)ნ(ე)თ ც(ო)დვ(ი)ლი უცბ(ა)დ მჩხრეკალი
 იოვანე
 დვალი წ(მიდა)ნო მ(ა)მ(ა)ნო და რ(ომელი) დამეკლოს შემინ-
 დვეთ ლ(მერთმა)ნ გარწმ(უ)ნოს:
 ვინ ესე წიგნი რა(ათა)ცა მიზეზითა მონასტე-
 რსა ჯ(უა)რისასა გამოაკუას. შემცაჩუენე-
 ბულ არს: ვ(ითარცა) ყ(ოვე)ლნი მწვალებელნი და სული-
 მცა მისი დაშვილ არს ყ(ოვე)ლთა¹¹ თანა ლ(მრ)თისა განმა-
 რისხებელთა ··
 შეიმოსა კელითა კ(უ)რთხ(ეუ)ლისა ძმისა ნისტერე-
 ონისითა. ლ(მერთნა)ნ აღუკოცენ<ინ>¹² ყ(ოველ)ნი ბრ(ა)ლნი
 მისნი ლ(ო)ც(ვა) ყ(ა)ვთ
 მის თვს წ(მიდა)ნო მ(ა)მ(ა)ნო.·.

ანდერძში არავითარი თარიღი არაა მითითებული. მაგრამ, გარდა იმისა, რომ პალეოგრაფია XI ს-ით დათარიღების საშუალებას იძლევა, გიორგი პროხორეს, გადამწერი იოვანე დვალისა და ამკინძველი ნის-თერეონის ხსენება საკმაოდ ზუსტად დათარიღების საშუალებას იძლე-ვა. პირველი მათგანი წმ. ჯვრის ქართული მონასტრის დამაარსებელია

11 -თა სხვა ხელით სტრიქონს ზემოთ.

12 -კ სტრიქონს ზემოთ, სხვა ხელით.

და 1066 წ. 12 თებერვალს გარდაიცვალა.¹³ შემორჩენილია გადამწერი იოვანე დვალის სხვა, 1055 წლით დათარიღებული ქართული ხელნაწერი იერუსალიმი-14 (ცაგარელის n.105), წმ. ბასილის თხზულებათა კრებული, ჯვრის მონასტრის საკუთრება, რომლის ანდერძიც შემდეგი სიტყვებით მთავრდება: „დაიწერა და შეიმოსა კელითა იოვანე დვალისათა და კურთხეულისა შულსა ჩემისათა [მიქელისა]... ქ-კნი იყო ს-რე“ (= 1055)¹⁴.

ბოლოს, „კურთხეული ძმა ნისტერიონი“ მოხსენებულია როგორც ამკინძველი კრებულისა თბილისი H-2337, ივლისისა და აგვისტოსა თვენი, რომელიც ჯვრის მონასტრიდან მომდინარეობს (ცაგარელი 142, გვ. 182-183) და გადაწერილია 1049 წ. გოლგოთაზე, მიქელის მიერ იოანე გოლგოთელისთვის. მისი გადამწერი მიქელი სავარაუდოდ, Jèr-14-ში მოხსენიებული იოვანე დვალის „შვილი“ უნდა იყოს. ანდერძი ისეთსავე ფორმულირებას იყენებს, როგორსაც ჩვენი თვენი: „ვინ ესე წიგნი რა-ეცა მიზეზითა გოლგოთისაგან გამოაკუას შემცაჩუენებულ არს ვითარცა ყოველნი მწვალებელნი და სულიმცა მისი დაშჯილ არს მათ თანავე განუქსნელად. შეიმოსა კელითა კურთხეულისა ძმისა ნისტერეონისითა, ღმერთმან აკურთხენ და მადლი მიეცინ სულსა მისსა ლოცვა ყავთ მისთვის წმიდანო მამანო...“¹⁵

ამრიგად, ვაშინგტონში დაცული თვენის ანდერძის ცნობები, მისი XI ს-ის შუა წლებით დათარიღების საშუალებას იძლევა. მეორე მხრივ, გა-

13 იხ. M. Tarchnišvili; Geschichte der kirchlichen georgischen Literatur (Studi e Testi, 185), Vatican, 1955, p. 75; კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, I, მე-4 გამოც. თბ.; 1960, გვ. 103.

14 Цагарели, Каталог (იხ. ზემოთ, სქ. 8), стр. 172-174, n. 105; თარგმ. Wordrop (იხ. სქ 8), p. 176; Blake, in: Revue de l' Orient Chrétien, 23 (1922-1923), p. 380-385 (ანდერძი იხ. გვ. 385); Март, Краткое описание (იხ. ზემოთ, n. 7), стр. 15-19 (ანდერძი стр. 18). – ქართული კრებული Sin. 89 (XII., ლიტურგკიული) გადაწერილია სტეფანე დვალის მიერ. იხ. Н. Март, Описание грузинских рукописей Синайского монастыря, Москва-Л-д, 1940, стр. 89-90. А. Jacobs, Le muséeon LXXVII, 1-2, 1964, p. 67-68. სხვა დვალი, ნიკოლოზი აწამეს 1314 წ. იხ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, I, მე-4 გამოც. თბ., 1960, გვ. 541-542; Tarchnišvili, Geschichte, p. 417-418. ქართულ კრებულში Jèr-143, XIV-ს, რომლის ანდერძიც ძველი ანდერძის მიხედვით გადაიწერა, მოხსენიებულია მიქელ დვალი; იხ. B Blake, in: Revue de l' Orient chrétien, 25(1925-1926), p.143.

15 იხ. თბილისის H ხელნაწერთა აღწერილობა V (იხ. Le Muséeon, 74, 1961, p. 405-406), p. 232; К. Кекелидзе, Литургические грузинские памятники, Тифлис, 1908 (იხ. Le Muséeon, 76, 1963, p. 447, n.4), p. 392-395. Sin-78, 1031 წ. გადაეცა „იოანე გოლგოთელს“; იხ. Garitte, Catalogue (იხ. ზემოთ, სქ.8), p. 232-234); კეკელიძე, სქ. 4-ში მითითებული სტატია, გვ. 35.

დამწერი აშკარად მიუთითებს (სტრ. 3-4 და 9-10), რომ იგი იერუსალიმის მახლობლად, წმ. ჯვრის მონასტერში გადაწერა.

ხელნაწერი წარმოადგენს ბიზანტიური ლიტურგიული წლის II ტრიმესტრის-დეკემბრის, იანვრისა და თებერვლის თვენს. გატანილია ამ სამივე თვის ყველა დღე, გარდა 28 და 30 დეკემბრისა და 8, 19 და 23 თებერვლისა. ქვემოთ გთავაზობთ ტექსტს და ჰიმნების თითოეული ჯგუფის სათაურების თარგმანს, თარიღისა და დღესასწაულის (ან დღესასწაულების) მითითებით. <>-ში მითითებული ნაწილი მეორე ხელის გვიანდელი, მაგრამ არც ძალიან გვიანდელი ჩანამატია აშიაზე. როცა ერთ თარიღზე გატანილია რამდენიმე მოხსენიება, ჩვენ სწორი ხაზით გამოვყოფთ მკაფიო ცნობების შემცველ ნაწილებს. 1 დეკემბრისთვის, რომლის სათაურიც ხელნაწერის პირველ გვერდთან ერთად დაიკარგა, მოგვყავს შემონახული ტექსტის დასაწყისი (fol. 2r, სტრ. 1 და ქვ.), სადაც მითითებულია იმ დღეს მოსახსენებელ წმინდანთა სახელები. თარგმანში სპეციფიკური ფორმის მქონე ქართული საკუთარი სახელები მოცემულია ფრჩხილებში.*

დეკემბერი

1 (fol. 2r) Inc. დაზიან. განნათლდა გონებად შენი საღმრთოთა მით ბრწყინვალეებითა ღირსებით და სული წმიდად მკვდრ იყო სიყრმით გან შენ თანა ანანია და გამოგაჩინა მოწამედ თუსა სპარსეთისა ქუეყანად მოირწყო სისხლისა შენისა მდინარითა სანატრელო მოწამეო ანანია და წამებს სიმკნესა შენსა ქალაქი არიელისაჲ. | მწყემსთმთავართა ნეტართა ქრისტეს ეკლესიისა შემამკობელთა ონესიმეს და სოლომონს შესხმითა საღმრთოთა უგალობდეთ რომელნი მეოხ არიან სულთა ჩუენთა თუს...

2 (fol. 4r). დეკენბერსა ბ. წმიდისა წინადაწარმეტყუელისა ამბაკოვმისი.

3 (fol. 7r). დეკენბერსა გ. წმიდისა თევდორს აღმსარებელისაჲ | და თეოდოვლს კვპრელისაჲ | და წმიდათა მოწამეთაჲ ინდისი და დომნადისი და სელევკოდისი და ალაპისი მამადისი და ლლოვკერისი | და სოფონია წინადაწარმეტყუელისაჲ.

4 (fol. 10r). დეკენბერსა დ. წმიდისა ბარბარადისი | და წმიდისა იოვანს დამასკელისაჲ.

5 (fol. 20r). დეკენბერსა ე. წმიდისა მამისა ჩუენისა საბადისი < სხუანი წმიდისა საბადისი ამასვე თუესა იდ ჰპოვნე >.

* ლათინური თარგმანი აქ არ მოგვყავს (მთარგმნ.).

- 6 (fol. 27v). დეკენბერსა ვ. წმიდისა ნიკოლას მთავარეპისკოპოსისად.
- 7 (fol. 31v). დეკენბერსა ზ. წმიდისა მამისა ჩუენისა ამბროსი დედლოლანელ ეპისკოპოსისად | და წმიდისა მოწამისა ათინოდორესი.
- 8 (fol. 34v). დეკენბერსა ლ. წმიდათა მამათა ჩუენთად იოვანეშ ეპისკოპოსისა კოლონიისად | და სოფრონ ებისკოპოსისა კოსტანტია კვპრისად | და წმიდისა მამისა პატაპისი. < სხუანი წმიდისა იოვანესნი იანვარსა ლ ჰპოვენე ნათლისღებისათა თანა >.
- 9 (fol. 36v). დეკენბერსა თ. მოცულად ღებად ყოვლად წმიდისა ღმრთისმშობელისად.
- 10 (fol. 40r). დეკენბერსა ი. წმიდათა მოწამეთად მენადსი ერმოგინესი და გრაფოდსი.
- 11 (fol. 43v). დეკენბერსა ია. წმიდისა დანიელ მესოვეტისად.
- 12 (fol. 47r). დეკენბერსა იბ. წმიდისა მღღელთმოდლოვრისა სფოვრიღონისი.
(fol. 50v). ამასვე დღესა. წმიდისა მღღელთმოდლოვრისა ამფილოქესი.
- 13 (fol. 52r). დეკენბერსა იგ. წმიდათა მოწამეთად ევსტრატისი ევქსანტისი ევგენისი მარდარისი და არესტისი.
- 14 (fol. 54v). დეკენბერსა იდ. წმიდათა მოწამეთა თოვრსო ღევკი და კალინიკესი | ფილომონ და აპოლონისი.
(fol. 57v). ამასვე დღესა. წმიდისა მამისა ჩუენისა საბადს ეკლესიათა სატფოვრი.
- 15 (fol. 60v). დეკენბერსა იე წმიდისა ეღევთერი მღღელთმოდლოვრისა და მოწამისა.
- 16 (fol. 63v). დეკენბერსა ივ. წმიდათა მღღელთმოდლოვართად მოღდისტოსისი და იოვანესი იშროვსალემელთად.
- 17 (fol. 66r). დეკენბერსა იზ. წმიდათა სამთა ყრმათად.
(fol. 69r). ამასვე დღესა. წმიდისა წინადსწარმეტყუელისა დანიელისი.
- 18 (fol. 71r). დეკენბერსა ილ. წმიდისა ფლოროდსი ამასელ ეპისკოპოსისად | და წმიდათა მოწამეთა ფოკადსი და ერმოლადსი.
- 19 (fol. 73r). დეკენბერსა ით. წმიდათა მოწამეთად პრომოდსი არესი და ელიადსი | და ტიმოთესი და მავრადსი და პოლიოქტოდსი | ევტოვქისი და მის თანათად.
- 20 (fol. 76r). დეკენბერსა კ. წმიდისა ეგნატი მამადმთავარისად.
- 21 (fol. 79r). დეკენბერსა კა. წმიდისა ივლიანა ქალწულისად.
(fol. 81v). ამასვე დღესა. წმიდისა ივლიანადსივე | და წმიდისა თემიღტოკლეოდსი.
- 22 (fol. 83v). დეკენბერსა კბ. წმიდისა ანასტასია ჰრომისად.

23 (fol. 86r). დეკენბერსა კვ. წმიდათა ათთა მოწამეთად რომელნი იწამნეს კრიტეს.

(fol. 88v). რომელი კვრიაკე ქრისტეს შობისა წინადთ იყოს, კსენებად აბრაჰამ და ისაკ და იაკობისი და სამთა ყრმათად დანიშლ წინაღწარმეტყუელისად და სხოვათა ყოველთავე წმიდათა მამადმთავართად.

24 (fol. 107r). დეკენბერსა კდ. წინადლით დღესასწაულობისად შობისა უფლისად <ამასვე დღესა წმიდისა მოწამისა ეგგენიადისი ივლისსა კვ ჰპოვო>.

25 (fol. 110r). დეკენბერსა კე. შობად უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი.

26 (fol. 122r). დეკენბერსა კვ. ქრისტეს შობისადვე | და კსენებად წმიდისა ეფთვემე სარდელ ეპისკოპოსისად.

(fol. 125r). რომელი კვრიაკე ქრისტეს შობისა შემდგომად იყოს, კსენებად წმიდათად დავითისი და იაკობისი.

27 (fol. 128 v). დეკენბერსა კზ. წმიდისა პირველ-მოწამისა სტეფანესი.

29 (fol. 132v). დეკენბერსა კთ. წმიდათა ჩჩვლთა ყრმათად.

31 (fol. 134v). დეკენბერსა ლა. წმიდისა მოწამისა ბუესი.

იანვარი

1 (fol. 136v). თუესა იანვარსა ა. წინადაცუეთად უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი | და კსენებად წმიდისა ბასილისი.

2 (fol. 149r). იანვარსა ბ. წმიდისა სილიბისტროს ჰრომთა პაპისად.

3 (fol. 152r). იანვარსა გ. წმიდათა მამადმთავართად.

(fol. 157r). ამასვე დღესა. წმიდისა მოწამისა გორდისი | და თეოგენოს ეპისკოპოსისა | და მალაქია წინაღწარმეტყუელისად.

4 (fol. 159v). იანვარსა დ. წმიდისა თეოპემპოს ეპისკოპოსისად და თეონა მოწამისად | და ზოსიმე მონაზონისად | და თეობტისტე საკვრველთ-მოქმედისად | და დედისა სუნკლიტიკესი.

(fol. 162r). განცხადებასა რომელ წინა კვრიაკე იყოს.

5 (fol. 165v). იანვარსა ე. წმიდისა მამისა ამა პავლესი.

(fol. 168r). ნათლისღებისანი.

6 (fol. 183r). იანვარსა ვ. ნათლისღებად უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი.

7 (fol. 188r). იანვარსა ზ. ნათლისღებისანი | და წმიდისა მოწამისა აბოისი.

8 (fol. 195r). იანვარსა ჰ. ნათლისღებისად | და წმიდისა იოვანე სოხასტრელისად.

9 (fol. 200r). იანვარსა თ. ნათლისღებისანივე.

(fol. 202r). ამასვე დღესა იანვარსა თ. წმიდისა პოლიოხტოდისი.

10 (fol. 205r). იანვარსა ი. ნათლისღებისანივე.

- (fol. 207r). ამასვე დღეს იანვარსა ი. წმიდისა გრიგოლ ნოსელისაჲ.
- 11 (fol. 209v). იანვარსა ია. წმიდისა მამისა ჩუენისა თევდოსისი.
- 12 (fol. 213r). იანვარსა იბ. ნათლისღებისანი | და წმიდათა ფილეთოს და მოყუასთა მისთაჲ.
- 13 (fol. 216r). იანვარსა იგ. განცხადებისა მსგებსი | და წმიდათა მამათაჲ. <იგ-ვე წმიდისა მოწამისა ევგენიადისი ივლისსა კვ ჰპოვო>.
- 14 (fol. 221v). იანვარსა იდ. წმიდისა ნინო მოციქულისაჲ.
- (fol. 224v). ამასვე დღეს იანვარსა იდ. წმიდათა მამათა სინელთა და რაითელთაჲ.
- 15 (fol. 228v). იანვარსა იე. წმიდისა მამისა იოვანს გლახაკისაჲ. <ამას-ვე დღესა წმიდისა ამბა პავლესი ამასვე თუესა ე ჰპოვო>.
- 16 (fol. 230v). იანვარსა ივ. წმიდისა მოციქულისა პეტრეს ჯაჭუთა თაყუანისცემაჲ.
- (fol. 235r). სხუანი წმიდისა პეტრესნივე | და პანსუფი მოწამისაჲ.
- (fol. 237r). სხუანი გალობანი წმიდათა მოციქულთა პეტრესნი და იოვანესნი ოდესცა გინდეს სთქუნე.
- (fol. 238v). ამასვე დღეს იანვარსა ივ ქობიბას წმიდისა ღმრთისმ-შობელისა კსენებაჲ.
- 17 (fol. 238v). იანვარსა იბ. წმიდისა მამისა ანტონისი.
- 18 (fol. 241r). იანვარსა იბ. წმიდისა მამისა და მოწამისა რავახ ანტონისი. <იანვარსა იბ. წმიდისა ათანასი ალექსანდრიელისაჲ და წმიდისა კვირილე ალექსანდრიელისაჲვე. ათანასისი ჰპოვო მამისა ბ და კვირილე-დისი ჰპოვო ივნისსა კვ>.
- 19 (fol. 243r). იანვარსა ით. წმიდისა მამისა მაკარი მეგვიპტელისაჲ.
- 20 (fol. 245v). იანვარსა კ. წმიდისა მამისა დიდისა ეფთვმესი.
- 21 (fol. 254r). იანვარსა კა. წმიდისა მამისა მაქსიმს აღმსაარებელისაჲ.
- 22 (fol. 256v). იანვარსა კბ. წმიდისა ტიმოთს მოციქულისაჲ მოწაფისა წმიდისა დიდისა პავლეს მოციქულისაჲ.
- 23 (fol. 259v). იანვარსა კვ. წმიდისა კლიმი ანკვირელისაჲ და ალათან-გელისი.
- 24 (fol. 266r). იანვარსა კდ. ყოველთა წმიდათაჲ სახელით კსენებაჲ.
- 25 (fol. 273r). იანვარსა კე. წმიდისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ.
- 26 (fol. 279v). იანვარსა კვ. წმიდისა ქსენეფორესი და ძეთა მისთაჲ არკატისი და იოვანესი.
- 27 (fol. 281v). იანვარსა კზ. წმიდისა იოვანს ოქროპირისა ნაწილთა უკუმოყვანებაჲ ქალაქად სამეფოჲდ.
- 28 (fol. 285v). იანვარსა კს. წმიდისა მამისა ეფრემისი.
- 29 (fol. 288r). იანვარსა კთ. წმიდისა პატრონისა ჯუარისაჲ.

(fol. 289v). ამასვე დღესა იანვარსა კთ. წმიდისა ეგნატის ნაწილთა უკუმოყვანებაჲ ჰრომით ანტიოქიად.

30 (fol. 293r). იანვარსა ლ. წმიდისა იპოლიტჱ ჰრომთა პაპისაჲ და წმიდისა ვარსიმე ედესელ ეპისკოპოსისაჲ და მათ თანა ათექუსმეტთა მოწამეთაჲ.

31 (fol. 295v). იანვარსა ლა. წმიდათა მოწამეთაჲ კვროს და იოვანესი.

თებერვალი

1 (fol. 297v). თთუესა ფებერვალსა ა. წმიდისა მოწამისა ტრიფონისი.

2 (fol. 300r). ფებერვალსა ბ. მიგებებაჲ.

3 (fol. 310v). ფებერვალსა გ. წმიდისა სვმეონ მოხუცებულისაჲ და ანა წინაღწარმეტყუელისაჲ.

4 (fol. 313v). ფებერვალსა დ. წმიდისა მოწამისა ელია დამასკელისაჲ.

5 (fol. 316r). ფებერვალსა ე. წმიდისა მღდელმოწამისა აბრაჰამ სპარსისაჲ და მის თანა წამებულთაჲ | და წმიდისა ალათი მოწამისაჲ.

6 (fol. 318v). ფებერვალსა ვ. წმიდისა ივლიანჱ მოწამისაჲ.

(fol. 321r). ამასვე დღესა ფებერვალსა ვ. წმიდისა მამისა ბარსანოფესი და მოწაფისა მისისა იოვანესი და წმიდისა დორეთესი.

7 (fol. 323r). ფებერვალსა ზ. წმიდათა ათასდასამთა მოწამეთაჲ რომელნი იწამნეს ნიკომიდიას | და წმიდისა პართენი ლამფსაკელ ეპისკოპოსისაჲ.

9 (fol. 325r). ფებერვალსა თ. წმიდისა მოწამისა ნიკიფორესი.

10 (fol. 327v). ფებერვალსა ი. წმიდისა მღდელთმოძღურისა თეოდონიასი.

11 (fol. 330v). ფებერვალსა ია. წმიდისა მღდელმოწამისა ბლასისი.

12 (fol. 333v). ფებერვალსა ი-ვე წმიდისა მღდელმოწამისა ხარალამპისი დარჩეს და აქა იბ დავწერენ თუ გინდეს აქა გარდაიკადეთ იბ სხუაჲ დღესასწაული არა არს სხუანი გალობანი ხარალამპისნივე ბ გუერდი ჰპოვნე სეკდენბერსა იბ მუნცა გარდაიკადო.

13 (fol. 334r). ფებერვალსა იგ. წმიდათა მოციქულთაჲ აკვლადისი და პროსკილადისი მოწაფეთა წმიდისა პავლე მოციქულისათაჲ | და წმიდისა მამისა მარტინიანესი.

14 (fol. 336r). ფებერვალსა იდ. წმიდისა მამისა ავქსენტისი | და წმიდისა ფილემონ ღაზელ ეპისკოპოსისაჲ.

15 (fol. 338v). ფებერვალსა იე. წმიდისა მღდელმოწამისა ონესიმესი რომელი იყო მოწაფჱ წმიდისა მოციქულისა პავლესი მონა ყოფილი ფილიმონისი.

16 (fol. 341v). ფებერვალსა ივ. პამფილესი და მოყუასთა მისთაჲ.

17 (fol. 343v). ფებერვალსა იზ. წმიდისა მოწამისა თევდორე ტვრონისაჲ.

18 (fol. 347r). ფებერვალსა იზ. წმიდისა ლეონტი ჰრომთა პაპისაჲ | და წმიდისა ალაპიტოს სუნაელ ეპისკოპოსისაჲ.

20 (fol. 349r). ფებერვალსა კ. წმიდისა ამოს ეპისკოპოსისაჲ და მის თანა წამებულთაჲ სპარსეთს საბურ მეფისა ზს | და წმიდისა არქიპოდის მოწფისა წმიდისა პავლს მოციქულისაჲ.

21 (fol. 352r). ფებერვალსა კა. წმიდისა ზაქარია იტრუსალიმელისაჲ.

22 (fol. 354v). ფებერვალსა კბ. წმიდისა ანასტასი აღმსაარებელისაჲ | და წმიდისა ტელესფორე ჰრომთა პაპისაჲ.

24 (fol. 357r). ფებერვალსა კდ. თავისა პოვნაჲ წმიდისა იოვანს ნათლისმცემელისაჲ.

25 (fol. 364r). ფებერვალსა კე. წმიდისა ტარასს კოსტანტინეპოლელ პატრიაქისაჲ.

(fol. 367r). ამასვე დღესა კე. წმიდისა მოწამისა ქრისტედულესი.

26 (fol. 369v). ფებერვალსა კვ. წმიდისა მამისა ჩუენისა და აღმსაარებელისა პროკოპი დეკაპოლელისაჲ.

(fol. 370v). ფებერვალსა კვ-ვე. ამასვე დღესა წმიდისა პორფირი ლაზელ ეპისკოპოსისაჲ.

27 (fol. 373v). ფებერვალსა კზ. წმიდისა ბასილი აღმსაარებელისაჲ | და წმიდისა მარკიანესი.

28 (fol. 376r). ფებერვალსა კს. წმიდისა პროტერი ალექსანდრიელ პატრიაქისაჲ.

ქვემოთ მოცემული მოკლე კომენტარის ერთადერთი მიზანია დაზუსტოს წმინდანებისა და დღესასწაულების იდენტიფიკაცია და შეადაროს იგი ბიზანტიური კალენდრის თვენს. ქართული მონაცემებისთვის, რომლებიც შეესაბამებიან ბერძნული სვინაქსრის მონაცემებს, კომენტარში მივუთითებთ მხოლოდ კონსტანტინეპოლური სვინაქსრის გამოცემას.

გამოყენებული შემოკლებები:

BHG = F. HALKIN, *Bibliotheca hagiographica graeca*, 3e éd. (Subsidia Hagiographica, Sa), Bruxelles, 1957.

BHO = *Bibliotheca hagiographica orientalis* (Subsidia Hagiographica, 10), Bruxelles, 1910.

Джавахишвили – И. Джавахишвили, Описание грузинских рукописей Синая. Синон мითის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, თბ. 1947.

GARITTE, *Calendrier* = G. Garitte, *Le calendrier palestino-géorgien du Sinaiticus 34* (Xe siècle) (Subsidia Hagiographica, 30), Bruxelles, 1958.

H= cod. grec de Jérusalem, Sante-Croix 40 (Xe siècle).

Мapp = Н. Мapp, Описание грузинских рукописей синайского монастыря, Москва – Ленинград, 1940.

MATEOS, Typicon = J. Mateos, Le typicon de la Grande Eglise. Ms. Sainte-croix n° 40, Xe siècle. Introduction, texte critique, traduction et notes. I, Le cycle des douze mois; II, Le cycle des fêtes mobiles (Orientalia Christiana Analecta, 165 et 166), Rome, 1962 et 1963.

P = cod. gr. Patmos 266 (IXe-Xe siècle).

Synax = H. DELEHAYE, Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae (Propylaeum ad Acta Sanctorum Novembris), Bruxelles, 1902.

დეკემბერი

1 ანანია, სპარსი მარტვილი. წმ. ანანია, ეწამა არბელში (სპარსეთი) (+22 ნოემბერს 345): Synax, 1 დეკ., n.2 (col. 269).

ევფოს არქიეპისკოპოსები წმ. ონესიფორე და სოლომონი: Synax, 1 დეკ., n. 4 (col. 271). პატმოსის ხელნაწერი (P) (ნაცვლად Ὀυσιφορίου-სა) ისევე, როგორც ქართული მიუთითებს Ὀυσιφοῦს-ს (Synax., col. 269, სტრ. 41; Mateos, Typicon, 1, p. 121).

2 ამბაკოვმი. Synax. 2, 2 დეკ., n.1 (col. 271).

3. თევდორე ალმსაარებელი. ალექსანდრიის ეპისკოპოსი წმ. თევდორე, მარტვილი: Synax., 3 დეკ. n.4 (col. 275).

თეოდოვლს კვპრელი. წმ. თეოდულე, კვიპროსის <<სალოსი>>: Synax., 3 დეკ. n.5 (col. 275).

მოწამეთად ინდისი და სხვ. წმ. ინდისი და სხვ. 20 000 ნიკომედიელი მოწამე მაქსიმეინის მეფობისას: Synax, 3 დეკ., n. 2 (col. 275).

სოფონია წინასწარმეტყუელი. Synax., 3 დეკ., n.1 (col. 275).

P ხელნაწერში 3 დეკემბერს თითქმის ისეთივე რიგი გვაქვს, როგორც ქართულ თვეწში: თევდორე, თეოდულე, სოფონია, ინდისი და სხვ.

4. ბარბარად. Synax. 4 დეკ., n.1 (col. 277).

იოვანს დამასკელისად. Synax., 4 დეკ. n.2 (col. 278).

5. საბად. Synax., 5 დეკ. n.1 (col. 281).

6. ნიკოლაოსი. Synax., 6 დეკ. n.1 (col. 281).

7. ამბროსი. Synax., 7 დეკ., n.1 (col. 283).

ათინოდორე. წმ. ათენოდორე, ეწამა სირიაში დიოკლეტიანეს დროს (BHG 2048): Synax., 7 დეკ., n.3 (col. 285).

8. იოვანეს ეპისკოპოსი. წმ. იოანე განდგომილი, კოლონიის (სომხეთი) ეპისკოპოსი, (+ 8 იანვარი 559): Synax., 7 დეკ., n. 4 (col. 285); ზოგი სვინაქსარი, მაგ. P და H (Synax., col. 287-288, სტრ. 54 და ქვ., Mateos, Typicon, I, p. 125) მოიხსენიებს 8 დეკემბერს; იხ. ქვ. 8 იანვარი.

სოფრონ ებისკოპოსი. კონსტანტიის ეპისკოპოსი კვიპროსზე, ცნობილია მხოლოდ სვინაქსის ცნობით: Synax., 8 დეკ., n.4 (col. 290).

პატაპი. წმ. პატაპი, ეგვიპტელი ბერი, რომელიც ცხოვრობდა კონსტანტინეპოლში, VII ს-ში; Synax, 8 დეკ., n. 1 (col. 287).

9. მუცლად ღება. Synax., 9 დეკ., n.1 (col. 289).

10. მენა და სხვ. წმ. მენა, ერმოგენე და ევგრაფი ალექსანდრიაში ეწამენ დიოკლეტიანეს მეფობისას: Synax., 10 დეკ. n.1 (col. 293).

11 დანიელი მესვეტე. Synax., 11 დეკ. n.1 (col. 299).

12. სფოვრიდონი, ტრიმიტონტის ეპისკოპოსი კვიპროსზე IV ს-ში; Synax., 12 დეკ., n.1 (col. 303).

ამფილოქე. წმ. ამფილოქე, იკონიონის ეპისკოპოსი IV ს-ში, 12 დეკემბერს გატანილია მხოლოდ რამდენიმე ბერძნულ სვინაქსარში, კერძოდ, P-სა და H-ში: Synax., col. 303-304, სტრ. 45; Mateos, Tipicon, I, p. 129; იხ. Garitte, Calendrier, p. 391-392, 406-407.

13. ევსტრავტი და სხვ. ხუთი სებასტიელი (სომხეთი) მარტვილი, Synax., 13 დეკ., n.1 (col. 305).

14. თოვრსო და სხვ. ნიკომედიაში მარტვილნი დესის მეფობისას: Synax, 14 დეკ., n.1 (col. 305).

ფილომონ და სხვ. აწამეს ანტინოეში დიოკლეტიანეს მეფობისას: Synax., 14 დეკ., n.2 (col. 307).

საბა ეკლესიათა სატფოვრი. ეს დღესასწაული უცნობია ბერძნულ სვინაქსრებში. იოანე-ზოსიმეს პალესტინურ-ქართული კალენდარი (X ს.) 12 დეკემბერს აღნიშნავს: „საბა წმიდას ღმრთივექმნულსა ეკლესიასა, სატფური სამთავე ეკლესიათა ჟამისწირვად, მსგებსი წმიდისა საბადსი“ (Garitte, Calendrier, p.110 და 408); ასევე Sin.-34, fol. 86r 12 დეკემბერს აღნიშნავს „საბა წმიდას ღმრთივექმნულსა ეკლესიასა, სატფური სამთავე ეკლესიათა ჟამისწირვად, მსგებსი წმიდისა საბადსი“ (ი. ჯავახიშვილი, სინის მთის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, თბ., 1947, გვ. 56). $\Theta\epsilon\acute{\alpha}\kappa\tau\iota\sigma\tau\omicron\varsigma$ $\xi\kappa\kappa\lambda\eta\sigma\iota\alpha$, წმ. საბას მიერ ეკლესიად მოწყობილი მღვიმე იკურთხა 490 წლის 12 დეკემბერს. (Cyrille de Scythopolis, Vita Sabae, ch.19, éd. Schwartz, p. 104, სტრ. 23-24). იხ. Garitte, Calendrier, p. 408.

15. ელევთერი მღდელთმოძღვრისა. იწამა რომში ადრიენის მეფობისას: Synax., 15 დეკ., n.1 (col.307).

16. მოდისტოსისი და იოვანესი იზროვსალემეთად. იერუსალიმელი ეპისკოპოსები მოდისტოსი (+630 წლის მახლობლად) და იოანე (II, 386-417). რამდენიმე ბერძნულ სვინაქსარში მოდისტოს იერუსალიმელი მოიხსენება 16 დეკემბერს (Synax, col. 313, n.4 და სტრ. 53 და ქვ.) ან 18 დეკემბერს (col. 325, სტრ. 52-53), ნეაპოლის ლაპიდარულ კალენდარში

18 დეკემბერს (Anal. Boll., 57, 1939, p. 42 და 43). იოანე – ზოსიმეს ქართული კალენდარი, ლატალის ლექციონარი და სინა-65 „თვენის“ ქართული რედაქცია მას 17 დეკემბერს მოიხსენიებენ, პარიზის ლექციონარი 16 დეკემბერს (ზაქარიასთან ერთად) (ტექსტები იხ. Garitte, Calendrier, p. 410-411). სპარსელების მიერ 614 წ. იერუსალიმის აღების თანახმად (XXIV, 13) მოდისტოსი გარდაიცვალა 17 დეკემბერს (éd. G. Garitte, in: CSCO 202, p. 83; თარგმანი მისივე, in: CSCO 203, p.55; იხ. მისივე La sépulture de Modeste de Jérusalem, Le Muséon, 73, 1960, p.127-133). დუმბარტონ ოქსის თვენში მოდისტოსი 16 დეკემბერს დაკავშირებულია იოანე იერუსალიმელთან; ასევეა 29 მარტს იოანე-ზოსიმეს კალენდრსა და სხვა ქართულ დოკუმენტებში. საქმე ეხება იოანე II-ს; იხ. Garitte, Calendrier, p.186-187.

17. სამთა ყრმათად დანიელისი. Synax., 17 დეკ., n.1 (col. 317).

18. ფლორიოდისი. ამისოს ეპისკოპოსი იუსტინე II-ის (565-578), ტიბერიუს II-ისა (578-582) და მორისის (582-602) დროს. ცნობილია მხოლოდ Synax., 18 დეკ., n.3 (col. 324)-ით. ქართული სვინაქსრის ცნობა ბერძნული სვინაქსრის თარგმანია (იხ. Sin. 4, fol. 69 r).

ფოკადისი და ერმოლადისი. Synax., 18 დეკ., n.4 (col. 324).

ბერძნული ხელნაწერები P და H 18 დეკემბერს თავში მოიხსენიებენ წმ. ფლორუსს, წმ. ფოკასა და ერმილოსს (Synax, col. 321-322, სტრ. 46; Mateos, Typikon, I, p. 137).

19. ჰრომოდისი, არესი და ელიადისი. ეგვიპტური წარმომავლობის მოწამეები, რომლებიც ასკალონში აწამეს (Eusebe, De mart. Pal., X,1): Synax., 19 დეკ., n.2, col. 327 (იხ. Garitte, Calendrier, p. 408-409).

ტიმოთესი და მავრადისი და პოლიოქტოდისი. ბერძნულ სვინაქსრებში 19 დეკემბერს გატანილია მოწამეები ტიმოთე (მავრიტიანიაში) და პოლიევქტი (კესარიასში): Synax., 19 დეკ., n.3 (col. 327); სახელი მავრა ჩამატებულია; შესაძლოა, იგი ჩართულია თებეში წამებული ტიმოთესა და მავრას მოსახსენებლად (იხ. Garitte, Calendrier, p. 179), შესაძლოა აგრეთვე, ტიმოთეს 19 დეკემბერს წამების ადგილის გამო (ἐν Μαυριτανίᾳ, Synax, col.328, str.1).

ევტოვქისი და მისი თანათად. ევტიხიუსი და თესალონიკა, რომლებიც 270 სხვა მარტვილთან ერთად აწამეს: Synax., 19 დეკ., n.4 (col.328).

ხელნაწერებში P და H 19 დეკ. ეს ცნობები გატანილია თავში, იმავე რიგით (Synax., col. 325-326, სტრ. 55-56; Mateos, Typicon, I, p.139, 141).

20. ეგნატი მამადმთავრისა. წმ. იგნატი ანტიოქიელი: Synax., 20 დეკ., n.1 (col.329).

21. ივლიანა ქალწულისა. ეწამა ნიკომედიასი მაქსიმინის დროს: Synax., 21 დეკ., n.1 (col. 333).

წმ. თემიტოკლეოდსი. აწამეს ლისიში დესის დროს: Synax., 21 დეკ., n.2 (col.334).

22. წმ. ანასტასია. ეწამა რომში დიოკლეტიანეს დროს, ხრიზოგონესთან, ალაპისტან, ირენსა და შიონიასთან ერთად: Synax., 22 დეკ., n.1 (col.333).

23. ათთა მოწამეთად. 10 კრეტელი მარტვილი დესის დროს: Synax., 23 დეკ., n.1. col.337).

კვირას – აბრაჰამ და ისაკ და იაკობისი და სხვ.: Synax., col.315-318, n. 1-2; P-ში „წმ. მამათა კვირა“ 20 დეკემბრის შემდეგაა (Synax., col. 329-330, სტრ. 39-41), H-ში 16-ის შემდეგ (იხ. Mateos, Typicon, I, p. 134-137); იხ. Garitte, Calendrier, p. 417; BHG 2343m-2357.

24. შობის წინადღეს. ბევრ ბერძნულ ხელნაწერში, მათ შორის P და H-ში აღნიშნულია საშობაო ღამისთევა: Synax., col. 339-340, სტრ. 45-46; Mateos, Typicon, I, p. 148-155; იხ. Garitte, Calendrier, p. 415-416.

ევგენიადსი. ალექსანდრიელი ქალწული, ეწამა რომში ვალერიანისა და გალიენის დროს: Synax., 24 დეკ., n.1 (col.339). ბერძნულ ხელნაწერებში 23 ივლისს მეორე ხელით ჩამატებულია მარტვილი ევგენი (Synax., col. 835, n.3). იხ. ქვემოთ, 13 იანვარი.

25. შობად. Synax., 25 დეკ., n.1 (col.343).

26. შობისადე. იხ. Garitte, Calendrier, p. 417-418.

ეფთჳმე. სირიელი ეპისკოპოსი, აღმსარებელი და მარტვილი თეოფილეს დროს (829-842): Synax., 26 დეკ., n.3 (col.345); BHG 2145-2146.

კვირას; დავითისი და იაკობისი. ბერძნული სვინაქსრები P და H-ის ჩათვლით, შობის შემდგომ კვირას მოიხსენიებენ წმ. იოსებს, უფლის ძმას იაკობს და მეფე დავითს (Synax., col. 347, n.1). ძველი ქართული და სომხური დოკუმენტები მიუთითებენ მხოლოდ დავითს და იაკობს 26 ან 25 დეკემბერს; იხ. Garitte, Calendrier, p. 418.

27. პირველ – მოწამისა სტეფანესი. Synax., 27 დეკ., n.1 (col. 349).

29. წმიდათა ჩჩვლთა ყრმათად. Synax., 29 დეკ., n.1 (col.353).

31. წმიდისა მოწამისა ბუესი. იოანე ზოსიმეს კალენდარში 31 დეკ. გატანილია წმ. ბოჰა; ამ წმინდანის მარტვილობის ქართული ვერსია, რომელიც იერაპოლისში (სავარაუდოდ ფრიგიაში) ეწამა ავრელიანეს დროს, შემონახულია მხოლოდ Iv.-57-ში; იგი გამოაქვეყნა კ.კეკელიძემ (იხ. Le Muséon, 76, 1963, გვ. 462, n.103, 4); ამ წამების სათაურსა და ტექსტში მარტვილობის თარიღად მითითებულია 30 დეკემბერი; ღუმბარტონ ოქსის სვინაქსარი ქართული ლიტურჯურის მიღმა უცნობი ამ მარტვილის მესამე დამოწმებაა. იხ. Caritte, Calendrier, p.113 და 422.

იანვარი

1. წინადაცუეთად. Synax., 1 იანვ., n.1 (col. 363).

წმიდისა ბასილისი, Synax., 1 იანვ., n.2 (col. 364).

2. წმიდისა სილიბისტროს ჰრომთა პაპისად. Synax., 2 იანვ., n.1 (col. 365).

3. წმიდათა მამადმთავართად. ჩვენთვის ცნობილია ასეთი ცნობის ერთადერთი პარალელი, თბილისის S-425, მიქელ მოდრეკელის (X ს.) საგალობელთა კრებული, სადაც 3 იანვარს (fol. 62v) გატანილია: „კრებათ ტიბერიას ზღვსკიდესა, მოსწავებამ ნათლისღებისა თვს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა და კსენებამ მამათმთავართა ძუელისა შჯულისა.“ იხ. თბილისის S ფონდის ხელნაწერთა აღწერილობა I (Le Muséon, 74, 1961, p.416), გვ. 549, n. 30; პ. ინგოროყვა, გიორგი მერჩულე, თბ. 1954, გვ. 023; G. Garitte, in: Le Muséon, 74, 1961, p. 417. როგორც ამას მოწმობს ტოპოგრაფიული მითითება „ტიბერიას ზღვსკიდესა“, საქმე პალესტინის ადგილობრივ დღესასწაულთან უნდა გვექნდეს.

გორდისი. ეწამა კაბადოკიის კესარიასი მაქსიმეინის დროს: Synax., 3 იანვ. n.1 (col. 367); იხ. F. Halkin, in: Anal. Boll., 79, 1961, p. 5-15.

თეოგენოს ებისკოპოსისა. ეწამა პარიუმში (კემერი), ჰელესპონტზე, ლისინიუსის დროს (BHG 2416): Synax., 3 იანვ., n.3 (col. 368).

მალაქია წინადაწარმეტყუელისად. Synax., 3 იანვ., n.2 (col. 367).

4. წმ. თეოპემპოს ებისკოპოსისად და თეონა მოწამისად. თეოპომპოს ებისკოპოსი, რომელიც თეონასთან ერთად ეწამა დიოკლეტიანის დროს (BHG 2443-2444): Synax., 4 იანვ., n.5 (col. 368).

ზოსიმე მონაზონისად. ეწამა ანაზარბში, კილიკიაში (BHG 2476-2477): Synax., 4 იანვ., n.6 (col. 369); იხ. F. Halkin, in: Anal. Boll., 70, 1952 p. 249-261; იხ. Le Muséon, 76, 1963, p. 467, n. 135 (ქართული „მარტვილობა“).

თეობტისტე საკურველთმოქმედისად. H-ში 4 იანვარს გატანილია $\mu\eta\acute{\iota}\mu\eta\ \tau\omicron\upsilon\varsigma\ \beta\acute{\iota}\sigma\iota\upsilon\varsigma\ \kappa\alpha\iota\ \theta\alpha\upsilon\mu\alpha\tau\omicron\upsilon\sigma\gamma\omicron\upsilon\varsigma\ \Theta\epsilon\omicron\kappa\tau\iota\sigma\tau\omicron\upsilon\varsigma\ \kappa\alpha\iota\ \eta\gamma\omicron\upsilon\sigma\mu\acute{\epsilon}\nu\omicron\upsilon\varsigma.$ (Mateos, Typicon, I, p. 174-175) იხ. Synax., 4 იანვ., n.4 (col.367); ამ წმინდანზე, რომელიც სხვაგან უცნობია, იხ. F. Halkin, in: Anal. Boll. 73, 1955, p. 56-57.

დედისა სენკლიტიკესი. ალექსანდრიელი ქალწული, IV ს.: Synax., 4 იანვ., n.7 (col. 370).

4 იანვარს ბერძნულ ხელნაწერებში H და P გატანილია იგივე წმინდანები და თითქმის იმავე რიგით: თეოპემპოსი, ზოსიმე, თეოკტისტე და სინკლიტიკე (იხ. Mateos, Typicon, I, p. 174-175).

განცხადებასა რომელ წინა კვრიაკე იყოს. მრავალი ბერძნული ხელნაწერი, მათ შორის P და H, განცხადების წინ, 3 იანვრის შემდეგ ჩაურთავენ კვირას (Mateos, Typicon, I, p. 172-173; Synax., col. 367-368, სტრ. 40);

ხელნაწერს Ba (Paris gr. 1589, XII ს.) იგი გააქვს 4 იანვრის შემდეგ (Synax, col. 369-370, სტრ. 39), ისევე, როგორც მიქელ მოდრეკილის საგალობელთა კრებულს (cod. S-425, თბილისი; იხ. Le Muséon, 74, 1961, p. 417); ქართული „თვენებში“ Sin-59 და Sin.-64 (X ს.) ეს დღესასწაული გატანილია 2 იანვრის (Mapp, стр. 100 და 136), ხოლო Sin. გეო.1-ში, (X ს.) – 1 იანვრის შემდეგ (ჯავახიშვილი, გვ. 2).

5. მამისა ამბა პავლესი. ბერძნულ სვინაქსრებში წმ. პავლე განდგილი ჩვეულებრივ, 15 იანვარს მოიხსენიება (Synax., col. 393, n.2); ზოგ სვინაქსარსა და თვენში მისი დღესასწაული გატანილია 5 იანვარს (იხ. Garitte, Catalogue, p. 134). იხ. ქვ. 15 იანვარი (ჩანამატი სხვა ხელით).

6. ნათლისღებისანი. მრავალი სვინაქსარი, მათ შორის P და H, 5 იანვარს აღნიშნავს განცხადების ღამისთევას (Synax., col. 369-370, სტრ. 48 და ქვ; Mateos, Typicon, I, p.174-185).

6. ნათლისღებად. Synax., 6 იანვ., n.1 (col.373) Θεοφάνια. პატმოსის ხელნაწერი ამ დღესასწაულს Βάπτιστος-ს უწოდებს. (Synax., col. 373-374, სტრ. 45-46; Mateos, Typicon, I p. 184-185); განცხადებას ქართულად უწოდებენ „ნათლისღებას“ ან „გამოცხადებას“; იხ. Garitte, Calendrier, p. 126.

7. ნათლისღებისანი. ღუმბარტონ ოქსის „თვენი“ განცხადების დღესასწაულს 7-13 იანვრამდე მსგებსს უწოდებს. ასევე, თბილისი S-425 (იხ. Le Muséon, 74, 1963, p. 417); იხ. აგრეთვე Sin. გეო.-1 (Джавахишвили, стр. 2), Sin. გეო. – 59 (Mapp, стр. 100) და Sin. გეო. – 64 (Mapp, стр.136-137).

წმიდისა მოწამისა აბოძისი. წმ. აბო თბილელი, რომელიც ეწამა 786 წ. 6 იანვარს, ბერძნული სვინაქსრებისთვის უცნობია. ქართული ხელნაწერები მას მოიხსენიებენ 7 იანვარს (Garitte, Calendrier, p. 126-127).

8. იოვანშ სოხასტრელისად. წმ. იოანე განდგომილი, კოლონიის (სომხეთი) ეპისკოპოსი (481/2-490/1), შემდეგ ბერი და განდგილი საბაწმიდაში, გარდაიცვალა 559 წლის 8 იანვარს. ეს თარიღი მითითებულია კირილე სკვითოპოლელის ცხოვრების ქართულ რედაქციაში (იხ. G. Garitte, in: Anal. Boll. 72, 1954, p. 75-84). ასევე, 8 იანვარს ადასტურებს იოანე ზოსიმეს კალენდარი, „თვენი“ Sin. გეო.-1 და თბილისი S-425; ბერძნულად Sin. gr. – 494-ის „ცხოვრების“ ბერძნული დანართი და საბაწმიდის ტიპიკონი, კრებული Sin. gr.-1096; იხ. Garitte, Calendrier, p. 127. ბერძნულ სვინაქსარში წმ. იოანე განდგომელის დღესასწაული გატანილია 7 დეკემბერს, ზოგჯერ 3, 8 ან 9 დეკემბერს (იხ. ზემოთ 8 დეკემბერი); ეს უკავშირდება წმ. საბას დღესასწაულს (5 დეკემბერი). ქართულმა და საბაწმიდურმა დოკუმენტებმა შემოინახეს ბიზანტიელების მიერ მივიწყებული ავთენტური თარიღი.

9. წმიდისა პოლიოხტომისი. ეწამა მელიტენში (სომხეთი), დესის და ვალერიანის დროს: Synax., 9 იანვ., n.1 (col. 379).

10. გრიგოლ ნოსელისად. Synax., 10 იანვ., n.1 (col. 381).

11. თევდოსისი. წმ. თეოდოზ განდეგილი, გარდაიცვალა 529 წ. 11 იანვარს: Synax., 11 იანვ., n.1 (col.383), იხ. Garitte, Calendrier p. 128.

12. წმიდათა ფილეთეოს და მოყუასთა მისთა. იოანე ზოსიმეს კალენდარი, ისევე როგორც არა ერთი ქართული „თვენი“ წმ. ფილეთეოსის დღესასწაულს, რომელიც ანტიოქიაში, დიოკლეტიანეს დროს ეწამა, აღნიშნავს 12 იანვარს. ზოგი სირიული და კოპტური კალენდარი, ასევე კოპტური სვინაქსარი, მას 11 იანვარს მოიხსენიებს; იხ. Garitte, Calendrier, p. 128-129.

13. განცხადებისა მსგებსი. იოანე ზოსიმეს კალენდარი, ისევე როგორც პარიზის ქართული ლექციონარი და მრავალი ქართული „თვენი“ იმავე განცხადების მსგებსს 13 იანვარს აღნიშნავს; იხ. Garitte, Calendrier, p. 127 და ზემოთ, 7 იანვარი.

წმიდათა მამათად. იოანე ზოსიმეს კალენდარი იმავე თარიღისთვის უფრო ნათლად მიუთითებს: წმიდათა მამათა სინელთა და რაითელთად; სხვათა შორის, თარიღი 13 იანვარი დადასტურებულია მრავალ ქართულ ხელნაწერსა და პატმოსის ბერძნულ სვინაქსარში (Mateos, Typicon, I, p. 197, რაითუს მოწამებთან დაკავშირებით; იხ. Synax., col. 378-388, სტრ. 37); იხ. Garitte, Calendrier, p. 129-130. ბერძნული სვინაქსრები და „თვენები“ სინელ ბერებსა და რაითუს ჩვეულებრივ, მოიხსენიებენ 14 იანვარს (Synax., col. 389, n.1); იხ. ქვემოთ, 14 იანვარი.

ეგგენიადსი. ჩვენს თვეში ჩართული ამ მოხსენიების პარალელი მხოლოდ ბერძნულ H ხელნაწერში იძებნება, სადაც იგი გატანილია 13 იანვარს: Εὐγεβιάς καὶ τῶν σὺν αὐτῷ (Synax., col. 387-388, სტრ. 37; Mateos, Typicon, I, p. 196-197); ბერძნულ სვინაქსრებში წმ. ეგგენია მოიხსენიება 24 დეკემბერს; იხ. ზემოთ ეს თარიღი.

14. წმიდისა ნინო მოციქულისად. წმ. ნინო, რომელმაც საქართველო მოაქცია, ქართულ ლიტურგიულ წიგნებსა და იოანე ზოსიმეს კალენდარში მოიხსენიება 14 იანვარს; იგი ბერძნულ სვინაქსრებში წარმოდგენილი არაა; იხ. Garitte, Calendrier, p. 130-131.

წმიდათა მამათა სინელთა და რაითელთად, Synax. 14 იანვ. n.1 (col. 389); იხ. ზემოთ, 13 იანვარი.

15. წმიდისა მამისა იოვანშ გლახაკისად. წმ. იოვანე კალიბიტელი, ასკეტი კონსტანტინოპოლში V ს.: Synax., 15 იანვ., n.1 (col. 393).

წმიდისა აბა პავლესი. Synax., 15 იანვ., n.2 (col. 393); იხ. ზემოთ 5 იანვარი.

16. წმიდისა მოციქულისა პეტრეს ჯაჭუთა თაყუანისცემად. Synax., 16 იანვ. n.1, (col. 395).

პანსუფი მოწამისად. ალექსანდრიელ ასკეტს წმ. პანსოფიოსს, რომელიც დესის დროს ეწამა, ბერძნული სვინაქსრები მოიხსენიებენ 15 ან 16 იანვარს (Synax., col. 394, n. 3; col. 395-396, სტრ. 56 და ქვ.); ხელნაწერები H და P (და სხვებიც) ამ დღესასწაულს 16 იანვარს აღნიშნავენ (Mateos, Typicon, I, p. 199 და 200-201). მისი წამება მხოლოდ ქართულადაა შემონახული. იხ. P. Peeters, in: Anal. Boll, 47, 1929, p. 307-337.

წმიდათა მოციქულთა პეტრესნი და იოვანესნი. რამდენადაც ჩვენთვის ცნობილია, პეტრე და იოვანე მოციქულების ერთად მოხსენიება 16 იანვარს სხვაგან არსად გვხვდება.

ქოზიბას წმიდისა ღმრთისმშობელისა კსენებად. ქართული „თვენები“ 16 იანვარს აღნიშნავენ ქოზიბას ღვთისმშობლის დღესასწაულს (იხ. Garitte, Calendrier, p. 132); იოანე ზოსიმეს კალენდარი აზუსტებს, რომ საქმე ეხება იოაკიმისთვის მარიამის დაბადების ხარების დღესასწაულს (იქვე, p. 45 და 132); ეს დღესასწაული ბერძნებისთვის უცნობია.

17. წმიდისა მამისა ანტონისი, Synax., 17 იანვ., n.1 (col. 397).

18. წმიდისა მამისა და მოწამისა რავახ ანტონისი. წმ. ანტონ რავახი, კორასტი, მოქცეული მაჰმადიანი, ეწამა ჰარუნ ალ-რაშიდის დროს (786-909); მისი დღესასწაული ბიზანტიელთათვის უცნობია, ხოლო ქართულ ხელნაწერებში გატანილია 18 ან 19 იანვარს (Garitte, Calendrier, p.136). იხ. I. Dick, in: Le Muséon, 74, 1961, p. 109-133.

წმიდისა ათანასი ალექსანდრიელისად და წმიდისა კვრილე ალექსანდრიელისადვე. Synax., 18 იანვ., n.1 (col. 399); ეს სხვა ხელით ჩამატებული მოხსენიება მოწმობს ბიზანტიური წესის ჩანაცვლებას ადგილობრივით.

19. წმიდისა მამისა მაკარი მეგვპტელისად. Synax., 19 იანვ., n.1 (col. 401).

20. წმიდისა მამისა დიდისა ეფთვიმესი. გარდაიცვალა 473 წ. 20 იანვარს: Synax., 20 იანვ., n.1 (col. 405).

21. წმიდისა მამისა მაქსიმე აღმსარებელისად; Synax., 21 იანვ., n.1 (col. 409).

22. წმიდისა ტიმოთე მოციქულისად. Synax., 22 იანვ., n.1 (col. 411).

23. წმიდისა კლიმი ანკვიელისად და ალათანგელისი. ანკვირიის ეპისკოპოსი წმ. კლიმენტი და ალათანგელოზი ეწამნენ დიოკლეტიანეს დროს: Synax., 23 იანვ., n.1 (col. 415).

24. ყოველთა წმიდათად სახელით კსენებად. იოანე ზოსიმეს კალენდარი აღნიშნავს, რომ საქმე ეხება საბაწმიდურ დღესასწაულს. 24 იანვრისთვის იგი წერს: „ყოველთა საბა წმიდას გარდაცვალებულთა

მამათა კსენებად“ (Garitte, Calendrier, p.46 და 140). ეს დღესასწაული დამოწმებულია აგრეთვე ქართულ „თვენში“ Sin-1 და Sin-26, რომლებსაც იმავე დღეს გააქვთ „ყოველთა მამათა“ და „ყოველთა წმინდანთა“ (იქვე, p.140). მეორე მხრივ, ქართული ლექციონარები და იოანე ზოსიმეს კალენდარი 22 იანვარს აღნიშნავენ ყოველთა მოწამეთა დღესასწაულს, ხოლო თბილისი, S-425-ს იმავე თარიღზე გააქვს ძველი და ახალი აღთქმის ყოველთა წმინდანთა დღესასწაული (Le Muséon, 74, 1961, p. 418). ეს „ყოველთა წმინდანთა“ დღესასწაული 22 და 24 იანვარს ბერძნებისთვის უცნობია.

25. წმიდისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისაჲ, Synax., 25 იანვ., n.1 (col. 421).

26. ქსენეფორესი და სხვ. Synax., 26 იანვ., n.1 (col. 423).

27. იოვანეჲ ოქროპირისა ნაწილთა. Synax., 27 იანვ., n.1 (col. 425); იხ. Garitte, Calendrier, p. 141.

28. წმიდისა მამისა ეფრემისი. Synax., 28 იანვ., n.1 (col. 429).

29. წმიდისა პატრიონისა ჯუარისაჲ. იოანე ზოსიმეს კალენდარი 29 იანვარს მიუთითებს „ჯუარისაჲ რომელი ერუენა ზეცით კოსტანტინე მეფესა დანობსა ზედა“ (Garitte, Calendrier, p. 47); იგივე დღესასწაული, იმავე თარიღზე გატანილია მრავალ ქართულ ლიტურგიულ წიგნში (იქვე, p.144-145); იგი უცნობია ბიზანტიელებისათვის.

30. წმიდისა იპოლიტჲ ჰრომთა პაპისაჲ. Synax., 30 იანვ., n.1 (col. 431).

წმიდისა ვარსიმე ედესელ ეპისკოპოსისაჲ. ვარსიმოსი (ვარსამიასი) ედესის ეპისკოპოსი და აღმსარებელი ტრაიანის დროს (BHO 150-151) ბერძნულ სვინაქსრებში გატანილია 29 და 30 იანვარს (Synax., col. 432, n.5; col. 434, n.2).

ათექუსმეტა მოწამეთაჲ. საქმე ეხება წმ. იპოლიტთან ერთად წამებულებს; იხ. ხელნაწერ P-ს ცნობა: Ἰππολύτου... καὶ ἄλλοις τῶν ἀγίων μαρτύρων (Synax., col. 431-432, სტრ. 55-56; Mateos, Typicon I, p. 217).

31. წმიდათა მოწამეთაჲ კვროს და იოვანესი, Synax., 31 იანვ; n.1 (col. 433).

თებერვალი

1. წმიდისა მოწამისა ტრიფონისი. ეწამა ნიკეაში, დესის დროს: Synax., 1 თებ; n.1 (col. 437).

2. მიგებებაჲ, Synax., 2 თებ., n.1 (col. 439).

3. წმიდისა სვემონ მოხუცებულისაჲ და ანა წინაღსწარმეტყუელისაჲ. Synax., 3 თებ., n.1 (col. 439).

4. წმიდისა მოწამისა ელია დამასკელისაჲ. ახალმოწამე ელია დამასკელი, წარმოშობით ფინიკიის იეროპოლისიდან, გარდაიცვალა

779 წ (BHG 578-579); იოანე ზოსიმეს კალენდარსა და Sin.-59 და Sin.-64 „თვენებში“ იგი გატანილია 4 თებერვალს (Garitte, Calendrier, p. 151); ბერძნული მარტვილობის თანახმად, იგი გარდაიცვალა 1 თებერვალს; ბერძნულ სვინაქსრებში მის სახელს არ ვხვდებით.

5. წმიდისა მღვდელმოწამისა აბრაჰამ სპარსისა. არბელის ეპისკოპოსი, ეწამა საპორის დროს: Synax., 5 თებ., n.2 (col. 445).

წმიდისა ალათი მოწამისა. ეწამა კატანში: Synax., 5 თებ., n.1 (col. 445).

ბერძნული ხელნაწერები H და P, ისევე, როგორც ჩვენი „თვენი“ 5 თებერვალს აღნიშნავენ აბრაჰამისა და ალათის დღესასწაულებს (Synax., col. 445-446; Mateos, Typicon, I, p. 226-227).

6. წმიდისა ივლიანშ მოწამისა. წმ. ივლიანე ემესელი, ეწამა ნუმერიენის დროს (BHG 2210-2211): Synax., 6 თებ., n.2 (col. 446) იხ. Garitte, Calendrier, p. 152.

წმიდისა მამისა ბარსანუფისა და მოწაფისა მისისა იოვანესი და წმიდისა დორეთესი. ბარსანუფი (540 წლის მახლობლად, განდევილი სერიდონის მონასტერში, ღაზის მახლობლად, მოხსენიებულია სხვადასხვა სვინაქსარში (მათ შორის P-ში) 5 თებერვალს (Synax., col. 448, n.5; Mateos, Typicon, I, p. 227); დანარჩენი ორნი არიან მისი მოწაფეები იოანე „წინასწარმეტყველი“ და დოროთე ღაზელი, რომლებიც არც ერთ ბერძნულ სვინაქსარში არ არიან წარმოდგენილნი; იხ. Comment. Martyr. rom. (Propyl. ad Acta Sanctorum Decembris), p. 135, n.7 (11 აპრილი); L. Regnault და J. de Preville, Dorothee de Gaza. Oeuvres spirituelles (Sources chretiennes, 92), Paris, 1963, p.9.

7. წმიდათა ათასდასამთა მოწამეთა. 1003 ნიკომედიელი მარტვილი (BHG 1219 – 1219 b) ბერძნულ სვინაქსრებში გატანილია 6, 7 ან 12 თებერვალს (Synax., col. 447-448, სტრ. 33 და ქვ.; col. 459, n.1); ხელნაწერები H (1000 მარტვილი) და P (3 მარტვილი) და სხვები მათ 7 თებერვალს მოიხსენიებენ (Synax., col.447-448, სტრ. 55 და ქვ; Matteos, Typicon, I, p. 228-229).

წმიდისა პართენი ღამფსაკელ ეპისკოპოსისა. ეპისკოპოსი კონსტანტინე I-ის დროს: Synax., 7 თებ., n.1 (col. 447).

9. წმიდისა მოწამისა ნიკიფორესი. ეწამა ანტიოქიაში ვალერიენისა და გალიენის დროს (BHG 1331-1334g): Synax., 9 თებ., n.1 (col. 453).

10. წმიდისა მღვდელთმოდღურისა თეოდონიადისი. წმ. თეოდონიუსი, წმ. თეოდოზის მოწაფე და ბეტილიონის ეპისკოპოსი (პალესტინა) გარდაიცვალა 522 წლის 8 თებერვალს. იგი ბერძნულ სვინაქსრებში არ გვხვდება, მაგრამ შეტანილია იოანე ზოსიმეს კალენდარსა და მრავალ ქართულ

ლიტურგიკულ წიგნში 7, 8 ან 10 თებერვალს. იხ. Garitte, Calendrier, p. 153-155.

11. წმიდისა მღვდელმონაზონისა ბლასისი. წმ. ბლასი, სებასტიის ეპისკოპოსი: Synax., 11 თებ., n.1 (col. 457).

12. წმიდისა მღვდელმონაზონისა ხარალამპისი, 10 თებერვალს ეწამა სევერის დროს: Synax., 10 თებ., n.1 (col. 455). მისი მარტილობა (BHG 298) თბილისი H-341 (Le muséeon, 74, 1961, p. 392) მითითებულია 10 თებერვალს, ხოლო Sin-80-ში (CSCO 165, p. 248) 11 თებერვალს. დუმბარტონ ოქსის კრებულში იგი გამოტოვებულია 10 თებერვალს და გატანილია 12-ში, როცა სხვა დღესასწაული არ აღინიშნება.

13. წმიდათა მოციქულთა აკვლაისი და პრისკილასი. აკვილა და მისი მეუღლე პრისკვილა, წმ. პავლეს მოწაფეები იყვნენ (საქმენი, XVIII, 3, 18-19, 26): Synax, 13 თებ., n.4 (col. 464).

წმიდისა მამისა მარტინიანესი. კესარიელი (პალესტინა) განდევილი: Synax; 13 თებ., n.1 (col.461); Garitte, Calendrier, p. 158.

14. წმიდისა მამისა ავქსენტისი. ბიოვინიელი ბერი V ს-ში: Synax., 14 თებ., n.1 (col. 465).

წმიდისა ფილემონ დაზელ ეპისკოპოსისა. მარტივილი: Synax, 14 თებ., n.4 (col. 466).

ბერძნულ ხელნაწერებში H და P 14 თებერვალს გატანილია ორივე ხსენება (Synax., col. 405-406, სტრ. 53; Matheos, Typicon I, p. 232-233).

15. მღვდელმონაზონისა ონესიმესი, Synax., 15 თებ., n.1 (col. 465).

16. პამფილესი და სხვ. მარტივილები კესარიიდან (პალესტინა), (Eusébe, De mart. Pal., XI, 1-28): Synax., 16 თებ., n.1 (col. 467).

17. წმიდისა მოწამისა თევდორე ტვრონისა. Synax., 17 თებ., n.1 (col. 469).

18. წმიდისა ლეონტი ჰრომთა პაპისა. ლეონ I დიდი (440-461): Synax., 18 თებ., n.1 (col. 471). H-ში გატანილია 17 თებერვალს (Synax., col. 469-470, სტრ. 59; Mateos, Typicon, I, p. 234-235).

ალაპიტოს სუნაელ ეპისკოპოსისა. სვინაელი ეპისკოპოსი კონსტანტინეს დროს: Synax., 18 თებ., n.4 (col. 473).

20. წმიდისა ამოს ეპისკოპოსისა და მის თანა წამებულთა სპარსეთს საბურ მეფისა ზჰ: საქმე შეიძლება შეეხებოდეს მხოლოდ წმ. შაჰდუსტს (ბერძნულად-სადომ, სადუკ, სადოთ), სელევკია-ქტეზიფონის ეპისკოპოსს, რომელიც 342 წ. საპორ II-ის (310-379) მეფობისას წამებით გარდაიცვალა და სვინაქსრებში 20 თებერვალსაა გატანილი (Synax., col. 478, n.2); იხ. Garitte, Calendrier, p. 160-161 და 167. გაუგებარია, რატომ

შეცვალეს სახელი; ქართულ სვინაქსარში იგი „სადუკის“ ფორმითაა წარმოდგენილი (Sin. გბ.-4, fol. 116 v).

წმიდისა არქიპოვისი მოწაფისა წმიდისა პავლს მოციქულისა: Synax., 20 თებ., n.1 (col. 475).

21. წმიდისა ზაქარია იზრუსალიმელისა. იერუსალიმის პატრიარქი 614 წ. სპარსელების მიერ წმ. ქალაქის აღების დროს; ზოგი ბერძნული სვინაქსარი 21 თებერვალს მიუთითებს „ზახე, იერუსალიმის არქიეპისკოპოსს“ (Synax., col. 481, n.4); ზოგიც, მათ შორის H და P „ზახეს“ ნაცვლად წერენ „ზაქარიას“ (Synax., col. 479-480, სტრ. 60 და ქვ; Mateos, Typicon, I, p. 236-237); იხ. Garitte, Calendrier, p. 146-147.

22. წმიდისა ანასტასი აღმსარებელისა. უნდა იყოს „ათანასი“: საქმე ეხება ათანასე პავლოპეტრიანელს (+826), აღმსარებელს ლეონ V სომხის დროს (813-820). მრავალ სვინაქსარში მის შესახებ ცნობა გატანილია 22 თებერვალს (Synax., col. 483, n.2).

წმიდისა ტელესფორე ჰრომთა პაპისა. რომის პაპი, ეწამა II ს-ში; ბერძნულ სვინაქსარში გატანილია 22 თებ. (Synax., col.483, n.3).

24. წმიდისა იოვანს ნათლისმცემლისა. Synax., 24 თებ; n.1 (col. 485) იხ. Garitte, Calendrier, p. 165.

25. წმიდისა ტარასს კოსტანტინეპოლელ პატრიარქისა. კონსტანტინოპოლის პატრიარქი (784-806): Synax., 25 თებ., n.1 (col. 487).

წმიდისა მოწამისა ქრისტედულესი. ბერძნულ სვინაქსარებში არც 25 თებერვალს და არც მის მახლობელ დღეებში ამ მარტვილს არ ვხვდებით. საქმე ეხება წმ. აბდ ალ-მაშიჰს (= „ქრისტეს მსახურს“), რომელიც მესოპოტამიაში, სინგარში ეწამა IV ს-ში; მისი მარტვილობა არსებობს სირიულად, სომხურად და არაბულად (BHO 3-4; Anal. Boll., 44, 1926, p. 270-341); გარდა ამისა, იერუსალიმის ბერძნულ საპატრიარქოში არსებობს ამ მარტვილობის ქართული რედაქცია, cod. გბ., 20 (XII-XIII სს.) (იხ. R.P. Blake, in: Rev. Or. Chrét., 23, 1922-1923, p. 396-397); H. Mapp, Краткое описание грузинских рукописей библиотеки греческого Патриархата в Иерусалиме, Тифлис, 1955, стр. 37); ამ ხელნაწერში იგი 15 თებერვალსაა გატანილი, რაც სხვაგან არსად არაა დამოწმებული (Anal. Boll., 44, 1926, p. 291-292). ის ფაქტი, რომ დუმბარტონ ოქსის „თვენში“ სახელი წარმოდგენილია ბერძნული ფორმით „ქრისტედულე“ (= Χριστόδουλος; ქართული მარტვილობა იყენებს ფორმას „აბდალმესია“), ნიშნავს, რომ „თვენში“ მოცემული ხსენება ბერძნული წყაროდან მომდინარეობს.

26. წმიდისა მამისა ჩუენისა და აღმსარებელისა პროკოპი დეკაპოლელისა. პროკოპი დეკაპოლელი, აღმსარებელი ლეონ V-ის დროს (813-820), ბერძნულ სვინაქსართა უმეტესობაში გატანილია

27 თებერვალს (Synax., col. 491, n.1); ხელნაწერში P კი 26 თებერვალს (Synax., col. 489-490, სტრ. 51; Mateos, Typicon, I, p. 241).

წმიდისა პორფირი ღაზელ ეპისკოპოსისა (+ 420) : Synax., 20 თებ., n.1 (col. 489).

27. წმიდისა ბასილი აღმსაარებელისაჲ. მარტვილ პროკოპი დეკაპოლელის თანამგზავრი (იხ. ზემოთ, 26 თებერვალი), ბერძნულ სვინაქსრებში გატანილია 27 ან 28 თებერვალს (Synax., 27 თებ., n. 1, col. 493; col. 491-492, სტრ. 53 და ქვ.).

წმიდისა მაკრიანესი. მრავალ ბერძნულ სვინაქსარში 27 თებერვალს გატანილია წმ. მაკრიანეს ხსენება, რომელიც იდენტიფიცირებული არაა.

ბერძნული ხელნაწერი P, ისევე როგორც ჩვენი „თვენი“ 27 თებერვალს მოიხსენიებს ბასილსა და მაკრიანეს (Synax., col. 491-492, სტრ. 53; Mateos, Typicon, I, p. 241).

28. წმიდისა პროტერი აღექსანდრიელ პატრიარქისაჲ. ეწამა 457 წლის 28 მარტს, ბერძნულ სვინაქსრებში გატანილია 28 თებერვალს (Synax., col. 493, n.2) ან 22 თებერვალს (col. 483-484, სტრ. 51 და ქვ.; Mateos, Typicon, I, p. 237).

* * *

როგორც ვხედავთ, დუმბარტონ ოქსის „თვენის“ ქართული რედაქციის კალენდარი ძირითადად, მისდევს ბერძნული „თვენების“ კალენდარს. მისი ბიზანტიური ხასიათი განსაკუთრებით კარგად ჩანს იოანე ზოსიმეს (X ს.) კალენდართან შედარებისას, რომელსაც საფუძვლად უდევს იერუსალიმისა და საბაწმინდას პრებიზანტიური კალენდარი¹⁶. ცხადია, ამ ძველმა პალესტინურმა კალენდარმა განიცადა ბიზანტიური გავლენა მოგვიანებით, ყოველდღიური მოსახსენებლების შემდეგ (პირველი ხელით შეტანილი) ჩანართებით. დუმბარტონ ოქსის „თვენში“ პირიქით, ბიზანტიური დღესასწაულები დამატებითი რიგით კი არ უპირისპირდება ავტოქტონურ დღესასწაულებს, ისინი მასიურად არიან მასში ჩართული. მაგალითისთვის წარმოგიდგინთ იოანე ზოსიმეს კალენდრისა და დუმბარტონ ოქსის „თვენის“ დეკემბრის პირველი ათი დღის მოსახსენებლებს; მარცხენა სვეტში (იოანე ზოსიმეს კალენდარი), < > მიუთითებს გადამწერის მიერ მოგვიანებით გაკეთებულ ჩანართს.

16 იხ. Garitte, Calendrier (ზემოთ, სქ.1)

იოანე ზოსიმეს ¹⁷	დუმბარტონ ოქსის „თვენი“
დეკემბერი	დეკემბერი
1. იაკობის, სემეონისი და ზაქარიასი <ნაუმისი> (=HP)	1. წმ. ანანია (სპარსი) (=HP) წმ. ონესიმე და სოლომონი (=HP)
2. კათეზმაში სატფური წმ. მარიამ მეგვპტელისადა <აბაკუმისი>	2. წმ. ამბაკოვმი (=HP)
3. ლაურადსი და ლავრადსი პავლოდსი და ივლიანჴსი წმ. ბარბარადსი	3. წმ. თევდორე (=HP) წმ. თეოდოვლე (=HP) წმ. ინდისი და სხვ. (=HP) სოფონია (=HP)
4. ანასტასიში, ათორმეტთა წინადასწარ მეტყუელთადა ბარბარა მოწამისადა წმ. იოვანე დამასკელისადა	4. წმ. ბარბარადა (=HP) წმ. იოანე დამასკელი (=HP)
5. წმ. საბადსი	5. წმ. საბა (=HP)
6. გოლოგოთაზე კსენებადა წმ. ნიკოლა ოზისა ბასადსი საბადსივე <აბრამისი> (PG= 7 დეკ.)	6. წმ. ნიკოლასო (=HP)
7. იოვანე იერუსაკჴმელისადა ნიკოლაოზისივე <ამპროსისი>	7. წმ. ამბროსი (=HP) წმ. ათინოდორე (=HP)
8. ანასტასიში, კსენებადა აეროს ეპისკო პოზისადა და ამბროსი ეპისკოპოზისადავე და ნიკოლოზისივე <პატაპიონისი>	8. წმ იოანე განდგომილი (=HP) წმ. სოფრონ კვიპრელი (=HP) წმ. პატაპი (=HP 9 დეკ.)
9. წმიდათადა ნირონოდსი, ლუკასი, ბასილისი და წმ. დაბადსი ანადსი იოვანე დამამჴკელისადავე	9. ღვთისმშობლის მუცლადაღება(=HP)
10. ანასტასიში იონა წინადასწარმეტყუ ელისადა და ამფილექისი (= HP 12 დეკ.) <წმ. სფურიდონისადა>(= HP 12 დეკ.)	10. წმ. მენა, ერმოგინე და ევგრაფი (=HP)

17 იქვე, p.107-109, 400-407.

ძალზე მნიშვნელოვანი განსხვავება წმინდანთა ძველ, პალესტინურ კალენდარსა და დუმბარტონ ოქსის „თვენს“ შორის საშუალებას იძლევა განვსაზღვროთ ბიზანტინიზაციის პროგრესი XI ს-ის შუა წლებისთვის, როგორც ღირსი მამა ენგბერდინგი ამბობს „ბიზანტიური დღესასწაულების კალენდრის რიგი“¹⁸.

დუმბარტონ ოქსის „თვენი“ შეიცავს დეკემბრის, იანვრისა და თებერვლის თვეებს, ანუ ლიტურგიკული წლის მეორე ტრიმესტრს. იგი განსხვავდება ძველი პალესტინურ-ქართული დოკუმენტების წესისგან, სადაც ლიტურგიკული წელიწადი იწყებოდა შობის დღესასწაულით, ამ დღესასწაულისთვის მოსამზადებელი დღეებით,¹⁹ ან 1 იანვრით, როგორც ეს იოანე ზოსიმეს კალენდარშია²⁰. ჩვენს „თვენში“ წელიწადი არც შობით იწყება და არც 1 იანვრით, იგი აშკარად ჩართულია ლიტურგიკულ წელიწადში, რომელიც 1 სექტემბერს იწყება. ესეც ბიზანტიის გავლენაა.

ქართული „თვენის“ მონაცემების ბერძნულ სვინაქსართან შედარებით დავადგინეთ განსაკუთრებული თანხვედრა H და P-სთან, ბერძნული სვინაქსრის ორ უძველეს დამოწმებასთან (P IX-X საუკუნეებით თარიღდება, H კი X საუკუნით)²¹: მხოლოდ P-სთან თანხვედრა გვაქვს: 1 და 3 დეკემბერს, 6 და 13 იანვარს, 26 და 27 თებერვალს; მხოლოდ H-თან კი – 13 იანვარს (სხვა ხელით); მხოლოდ H და P-სთან: 18 და 19 დეკემბერს, 4 იანვარს, 5 და 14 თებერვალს; H და P-ს შემცველ სვინაქსართა ჯგუფთან 8, 12, 24 დეკემბერს, 5, 16 იანვარს, 7, 14 და 21 თებერვალს. ცნობილია, რომ მრავალი ნიშნის მიხედვით პატმოსის სვინაქსარ-ტიპიკონი (P) პალესტინური წარმომავლობის უნდა იყოს.²² დუმბარტონ ოქსის „თვენში“ აშკარაა ბიზანტიური კალენდრის გავლენა, მაგრამ იგი აბსოლუტური არაა. თუმცა ეს კალენდარი არსებითად ბიზანტიური ხასიათისაა, მასში მაინც შემონახულია ბერძნული ეკლესიის წესისთვის უცხო დღესას-

18 H.Engberding, in: Oriens Christianus, 38, 1954, p. 82.

19 Garitte, Calendrier, p. 21-22; კ. კეკელიძე, სქოლიო 4-ში დასახელებული ნაშრომი, p. 20-21, 32.

20 Garitte, Calendrier, p. 21-22. პარიზის ქართულ ლექციონარში 1 იანვარს გატანილია „წელიწადისთავი“, მიქელ მოდრეკილის საგალობელთა კრებულში 1 იანვარს აშიაზე მიწერილია Ibericum anni principum (თბილისის S ფონდის ხელნაწერთა აღწერილობა, I, გვ. 548; იხ. Le Muséon, 74, 1961, p. 416; კეკელიძე, დასახელებული ნაშრომი, გვ. 32, n.4).

21 Mateos, Typicon, I, p. X-XIX.

22 H. Delehaye, Synaxarium Ecclesiae CPanae, col. XI; Garitte, Calendrier, p. 32; Mateos, Typicon, p. VIII-IX.

წაულთა მნიშვნელოვანი რაოდენობა; გარდა ქართული, ეროვნული დღესასწაულებისა, როგორებიცაა წმ. აბო თბილელის (7 იანვარი) და წმ. ნინოს (14 იანვარი) დღესასწაულები, იგი შეიცავს თორმეტამდე საკუთრივ იერუსალიმურ თუ პალესტინურ-ქართულ დოკუმენტებში დამოწმებულ დღესასწაულს:

14 დეკემბერი – საბაწმინდას ეკლესიათა სატფურება.

16 დეკემბერი – იერუსალიმელი პატრიარქების, მოდისტოსისა და იოვანეს ხსენება.

31 დეკემბერი – წმ. ბუეს ხსენება.

3 იანვარი – ძველი აღთქმის წმ. პატრიარქების ხსენება (ტიბერიადის ტბის სვინაქსარი).

8 იანვარი – წმ. იოვანე განდგომილის ხსენება.

12 იანვარი – წმ. ფილოთეოსის ხსენება.

13 იანვარი – განცხადების მსგებსი.

16 იანვარი – ქობიზას ღვთისმშობლის დღესასწაული.

18 იანვარი – წმ. ანტონ რავახის ხსენება (სხვა ხელით ჩართვა მიუთითებს კონკურენტ ბიზანტიურ დღესასწაულს).

24 იანვარი – ყოველთა წმინდანთა დღესასწაული.

29 იანვარი – ჯვრის გამოჩინება კონსტანტინესთვის.

4 თებერვალი – წმ. ელია დამასკელის ხსენება.

10 თებერვალი – წმ. თეოდონიას ბეტილიონელის ხსენება.

25 თებერვალი – წმ. ქრისტედულეს ('აბდ ალ-მასიჰის) ხსენება.

ძველი ადგილობრივი წესი შედარებით მრავლადაა შემონახული ღუმბარტონ ოქსის „თვენში“ საინტერესოა, ასევეა თუ არა ჯვრის მონასტრის სხვა „თვენებში“ თბილისი H-2336 (აპრილი), H-2339 (ივნისი) და H-2337 (აგვისტო)²³, რომლებსაც კ. კეკელიძე²⁴ იმავე რედაქციისად მიიჩნევს, ასევე Jér-42-ში (მარტი და მაისი)²⁵.

23 კ. კეკელიძე, სქოლიო 4-ში დასახელებული ნაშრომი, გვ. 22; იხ. გვ. 55.

24 XI ს-ის ეს სამი ხელნაწერი 1820 წელს იერუსალიმის ჯვრის მონასტრიდან წამოიღო გიორგი ავალოვა (ავალიშვილი); იხ. თბილისის H ფონდის ხელნაწერთა აღწერილობა, V, გვ. 232, 233 და 235; იხ. Le Muséon, 74, 1961, p. 406 (სტრ. 15-ზე „1117“ უნდა იკითხებოდეს როგორც „1649“).

25 Blake, in: Revue de l' Orient Chrétien, 24, 1924, p. 206 (ცაგარელი-34).

* სტატიის ბოლოს გარიტი გვაძლევს ანბანურ რიგზე გაწყობილ წმინდანთა დღესასწაულების ცხრილს.

ფრანგულიდან თარგმნა
ცისანა ბიბილეიშვილმა
კავკასიის უნივერსიტეტი